

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНИХ ТА ПРИВАТНИХ ІНТЕРЕСІВ У ЛІСОВИХ ВІДНОСИНАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ільків Наталія Володимирівна,

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри господарсько-правових дисциплін,
Львівського державного університету внутрішніх справ
Львів, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3182-8391>

Гандлер Олександра Павлівна,

здобувачка вищої освіти
Львівського державного університету внутрішніх справ
Львів, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-9705-2294>

У статті досліджено трансформацію правового механізму забезпечення суспільних та приватних інтересів у лісових відносинах, зумовлену умовами воєнного стану. Доведено, що правовий механізм забезпечення інтересів у лісових відносинах є специфічним окремим інститутом, який не тотожний загальному механізму правового регулювання лісових відносин.

Проаналізовано вплив збройної російської агресії на стан лісового фонду України, що спричинив зміщення балансу інтересів у бік воєнної доцільності. Особливу увагу приділено аналізу Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності у сфері довкілля та щодо цивільного захисту на період дії воєнного стану», який запровадив режим дерогації окремих екологічних норм (скасування «сезону тиші», спрощення процедури оцінки впливу на довкілля, розширення зон рубок). Автором виявлено ризики «інституційної пам'яті» нехтування екологічними правилами та доведено необхідність диференційованого підходу до скасування регуляторних обмежень залежно від територіальної наближеності до зони бойових дій.

Досліджено питання цифровізації управління в галузі лісових відносин («Лісорубний квиток»).

Крізь призму актуальної судової практики Верховного Суду 2025–2026 років розкрито питання розширення процесуальних прав військових адміністрацій та розмежування компетенції спеціалізованих прокуратур у сфері лісових правовідносин. Запропоновано конкретні зміни до лісового законодавства щодо процедур повторного лісовпорядкування та обов'язкової сертифікації безпеки ґрунтів у повоєнний період.

Зроблено висновок, що напрямом удосконалення правового механізму забезпечення інтересів у лісових відносинах повинна бути гармонізація воєнних потреб із екологічними зобов'язаннями України, де пріоритетом повоєнного розвитку є відновлення екологічної стійкості через чітко регламентовані процедури демінування та цифровізації екологічного управління.

Ключові слова: лісові відносини, суспільні інтереси, приватні інтереси, дерогація, оцінка впливу на довкілля, розмінування лісів, екологічна стійкість, цифровізація екологічного управління.

© Ільків Н. В., Гандлер О. П., 2026

Ця стаття є відкритою для доступу та поширюється на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0. (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0. (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

LEGAL MECHANISM FOR ENSURING PUBLIC AND PRIVATE INTERESTS IN FOREST RELATIONS UNDER MARTIAL LAW

Ilkiv Nataliia Volidumurivna,

Ph.D in Law, Associate Professor

Associate Professor of the Department of economic and legal disciplines of the Lviv State University of Internal Affairs,

Lviv, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3182-8391>

Handler Alexandra Pavlivna,

Student, Lviv State University of Internal Affairs

Lviv, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-9705-2294>

The article examines the transformation of the legal mechanism for ensuring public and private interests in forest relations under martial law. It is proven that the legal mechanism for ensuring interests in the forestry sector is a specific separate institution that is not identical to the general mechanism of legal regulation of forest relations.

The impact of Russian armed aggression on Ukraine's forest fund is analyzed, which has caused a shift in the balance of interests towards military expediency. Particular attention is paid to the analysis of Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning Activities in the Field of the Environment and Civil Protection for the Period of Martial Law", which introduced a regime of derogation from certain environmental standards (abolition of the "silent season", simplification of the EIA procedure, expansion of logging areas). The author identifies the risks of "institutional memory" of disregard for environmental rules and proves the need for a differentiated approach to the abolition of regulatory restrictions depending on the territorial proximity to the combat zone.

The issue of digitization of management in the field of forest relations ("e-Lumber Ticket") studied. Through the prism of current judicial practice of the Supreme Court in 2025–2026, the issues of expanding the procedural rights of military administrations and clearly delineating the jurisdiction of specialized prosecutors in the field of forest law relations are explored.

It was concluded that the direction for improving the legal mechanism for ensuring interests in forest relations should be the harmonization of military needs with Ukraine's environmental obligations. The priority for post-war development is to restore environmental sustainability through clearly regulated procedures for demining and digitization of environmental management.

Key words: forest relations, public interests, private interests, derogation, environmental impact assessment, forest demining, environmental sustainability, digitalization of environmental management.

Актуальність теми

В умовах високого антропогенного навантаження питання використання та охорони лісів в Україні набуває особливої актуальності. Ліси покликані забезпечувати екологічну рівновагу та мають стратегічне економічне й соціальне значення, так як впливають на продовольчу безпеку і громадське здоров'я, залишаються ключовим інструментом адаптації до змін клімату й стримування глобального потепління. Станом на сьогодні, коли збройне воєнне російське вторгнення спричинило масштабне знищення лісових екосистем, пожежі та забруднення територій, питання охорони та відновлення лісів напряму інтегрується у сферу національної безпеки України.

Запроваджений в Україні правовий режим воєнного стану вносить істотні корективи в організаційно-правовий механізм регулювання

лісових відносин і безпосередньо впливає на прийняття суб'єктами владних повноважень управлінських рішень з питань використання і відновлення, охорони та захисту лісів, здійснення прав на них.

Очевидним є те, що наявний інструментарій правового регулювання лісових відносин не здатний повною мірою забезпечити ефективне поєднання господарського використання лісів із їхніми природоохоронними функціями в умовах воєнного стану та майбутнього повоєнного відновлення. Актуальним є дослідження правових механізмів, здатних гармонізувати зростаючий запит на лісові ресурси з необхідністю збереження екосистемної стійкості лісів у складних безпекових умовах, що дозволили б забезпечити баланс між суспільними та приватними інтересами у лісових правовідносинах.

Стан дослідження

Науково-теоретичною базою дослідження механізму правового забезпечення суспільних та приватних інтересів у лісових відносинах стали праці таких науковців у галузі екологічного права, як: А. Гетьман, Х. Григор'єва, М. Гордійчук, А. Духневич, П. Кулинич, Т. Курман, А. Мірошніченко, В. Носік, М. Шульга та ін. Проте в умовах негативного впливу воєнних дій та спричинених ними безпрецедентних викликів для системи лісокористування та охорони довкілля в Україні, необхідним є переосмислення цієї проблематики в контексті збалансованого поєднання адміністративних методів впливу держави з приватно-правовими інструментами взаємодії, що спрямовані на забезпечення сталого розвитку лісового господарства, захист екологічних прав громадян та зміцнення обороноздатності держави.

Мета статті

Дослідження сучасного стану правового забезпечення суспільних та приватних інтересів у лісових відносинах, виявлення проблем їх реалізації в умовах воєнного стану та визначення перспектив розвитку їх нормативно-правового регулювання.

Виклад основного матеріалу

Унікальність лісів як природного об'єкта та водночас стратегічно важливого економічного ресурсу зумовлює специфічну архітектуру лісових відносин. Правове регулювання лісових відносин реалізується через відповідний механізм. За сучасних обставин його визначення потребує системного аналізу правового інструментарію, що має враховувати специфічні екологічні та безпекові виклики. Власне сукупність цих правових інструментів становить основу правового механізму забезпечення суспільних та приватних інтересів у лісових відносинах.

Теоретичне обґрунтування балансу інтересів у лісовій сфері є не лише науковою проблемою, а й пріоритетним вектором державної політики. Так, на нормативному рівні, у Державній стратегії управління лісами України до 2035 року, схваленій Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1777-р, до основних проблем у сфері лісового господарства віднесено «необхідність забезпечення балансу між екологічними, економічними та соціальними функціями ведення лісового господарства», а пріоритетним завданням для досягнення такої стратегічної цілі як ефективне управління лісами окреслено «побудову збалансованої системи правовідносин між суб'єктами лісового господарства з одночасним запобіганням можливому конфлікту інтересів».

У науковій літературі «забезпечення стабільності суспільних відносин шляхом поєднання індивідуальних, громадських і державних інтересів з метою створення умов для прогресивного розвитку особистості» (Кривицький, 2009), «реалізація інтересів суспільства та держави» (Куракін, 2015) переважно визначаються

як мета та ключовий орієнтир механізму правового регулювання.

Специфіка лісових відносин як особливого об'єкта еколого-правового регулювання вимагає фокусування на закріпленні конкретних юридичних засобів для гармонізації приватних прагнень суб'єктів із пріоритетними суспільними інтересами, та зумовлює необхідність дослідження правового механізму забезпечення суспільних та приватних інтересів у лісових відносинах. Виокремлення такого окремого правового інституту слід з місту лісових правовідносин, який включає різні типи поведінки суб'єктів, що спрямовані на забезпечення лісорозведення, збереження лісових екосистем й ресурсів у належному стані, охорону та захист лісу (екоцентричну), а також раціональне використання лісових ресурсів (вирубка, заготівля деревних матеріалів, переробка, виробництво майнових благ з деревини) (антропоцентричну).

Для з'ясування структурно-функціональних особливостей механізму забезпечення суспільних та приватних інтересів у лісових відносинах доцільно звернути увагу на наукові напрацювання М. Гордійчука, який досліджує механізм законодавчого забезпечення екологічної стійкості лісів в Україні як систему правових засобів-дій (норм права, юридичних фактів, правовідносин тощо) та правових засобів-технологій (правореалізація та правозастосування), а також їх комбінації, впроваджуваних положеннями лісового законодавства України, визначає його метою екологічну стійкість лісу як здатність лісових екосистем України чи окремих її регіонів втримувати свої екологічні властивості під впливом зовнішнього навантаження у формі природного та антропогенного впливу, а також сприянням досягненню відповідної мети посередництвом регламентації поведінки суб'єктів ведення лісового господарства та суб'єктів правозастосування, що втілюється в умовах практики у реалізації визначених відповідними нормами схем розвитку екологічних правовідносин у межах комплексної законодавчо детермінованої концепції (Гордійчук, 2025). Це можна розглядати як наукове обґрунтування того, що баланс приватного інтересу, який полягає у використанні лісів, освоєнні лісоресурсного простору, лісоспоживанні, і повинен бути обмеженим нормативними рамками, та суспільного інтересу, спрямований на «забезпечення функціонування системи лісогосподарювання, яка забезпечує збереження та (або) відновлення здатності лісових екосистем України чи окремих її регіонів втримувати свої екологічні властивості під впливом зовнішнього навантаження у формі природного та антропогенного впливу в умовах змін лісових площ держави».

Практична реалізація балансу між приватними та суспільними інтересами у лісових відносинах нерозривно пов'язана з питанням приналежності лісу, визначенням правового статусу суб'єктів лісових відносин. Так, ключову роль у цій системі

відіграє держава – і як регулятор, і як власник лісів, з огляду на переважну державну форму власності на ліси в Україні. Участь держави в особі суб'єкта владних повноважень у лісових правовідносинах створює додаткові можливості й специфічні умови для їх упорядкування. Це реалізується через механізм вертикального впливу на суб'єктів, що здійснюють відповідні правомочності щодо лісу шляхом планування їх діяльності посередництвом обов'язкових до виконання актів, звуження чи розширення дискреції у прийнятті рішень тощо. Разом з тим, включення до суб'єктного складу фізичних та юридичних осіб зумовлює необхідність використання і приватно-правових засобів забезпечення екологічної стійкості (Гордійчук, 2025). Однак, слід зауважити, що суспільний інтерес у лісових правовідносинах реалізується саме через такий державний «вертикальний вплив», який, у свою чергу, обмежує правомочності окремих суб'єктів заради загального суспільного блага.

Досліджуючи взаємозв'язок публічно-правового та приватно-правового регулювання лісових відносин у межах механізму забезпечення екологічної стійкості лісів Д. Спесівцев та О. Старчук слушно зазначають, що це вимагає від законодавця досить структурованого і ретельного підходу у ході формування законодавчих механізмів правового регулювання суспільних відносин щодо володіння, користування та розпорядження лісовими ресурсами, адже такі механізми повинні враховувати характер зв'язків між суспільними відносинами різної галузевої належності і водночас галузеві особливості їх правового регулювання (Спесівцев & Старчук, 2025).

Методологічно важливо для визначення правового механізму забезпечення суспільних та приватних інтересів у лісових відносинах здійснити детермінацію факторів, що зумовлюють трансформацію балансу суспільних та приватних інтересів у лісових відносинах, та системний аналіз низки чинників, що виникли внаслідок запровадження правового режиму воєнного стану. Як наголошує А. Коструба, механізм правового регулювання є системою правових елементів, яка допомагає встановити не тільки взаємозв'язок між правовими нормами, юридичним фактом, правовідносинами й актами правореалізації, а й особливості впливу норм права на правовідносини в реальній дійсності (Коструба, 2014).

Такою «реальною дійсністю» для України на сьогодні є умови воєнного стану, коли воєнні бойові дії охопили значну площу лісів України (майже 3 млн га лісових угідь), а пряма шкода лісгосподарським підприємствам оцінюється у мільярди гривень. Негативний вплив воєнних дій на лісові екосистеми виходить далеко за рамки суто економічних збитків, ставлячи під загрозу екологічну безпеку та довгострокову стійкість держави. Держава змушена запровадити спеціальний правовий механізм, який дозволив би оперативно вирішувати питання,

пов'язані із забезпеченням обороноздатності та пришвидшенням відновлення економіки та інфраструктури. Цей механізм має подвійну мету: по-перше, забезпечити нагальні оборонні та економічні потреби через тимчасові регуляторні дерогації, і по-друге, захистити довгострокові суспільні інтереси через фіксацію збитків та зміцнення управлінського контролю за використанням та охороною земель.

З цією метою 15 березня 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності у сфері довкілля та щодо цивільного захисту на період дії воєнного стану», що став правовим підґрунтям для трансформації характеру регулювання лісових відносин. Відповідно до цього закону, на період дії воєнного стану на території України зупинено дію ряду екологічних норм, що містили регуляторні обмеження, спрямовані на забезпечення екологічного суспільного інтересу. Зокрема, Закон скасував обмеження щодо проведення робіт та заходів, які є джерелом підвищеного шуму та неспокою, що зазвичай діяли з 1 квітня до 15 червня («Сезон тиші»). Це положення дозволяє безперешкодно проводити роботи, пов'язані з оборонними цілями та будівництвом. Однак іншою стороною цієї дерогації є створення ризиків для біорізноманіття, оскільки «сезон тиші» є критичним для забезпечення репродуктивного циклу дикої фауни.

Найбільш значущою дерогацією став дозвіл на здійснення всіх видів рубок на лісових ділянках, які раніше мали найвищий охоронний статус, зокрема у межах територій природно-заповідного фонду.

Має місце трансформація і шляхом спрощення окремих процедур, зокрема оцінки впливу на довкілля. Закон № 2132-ІХ також запровадив режим дерогації від експертно-оціночних заходів, зокрема оцінки впливу на довкілля (далі – ОВД) для планованих дій, спрямованих на забезпечення оборони держави, ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій, відновлювальні роботи з ліквідації наслідків збройної агресії проти України під час дії воєнного стану, відповідно до критеріїв, затверджених Кабінетом Міністрів України.

Визнаючи важливість воєнної доцільності таких заходів, цей акт містить приховані загрози, які потребують термінового правового коригування. Так, уже навіть в умовах воєнного стану, процедура ОВД могла здійснюватися лише на підконтрольних територіях, зокрема в районах, де бойові дії відбуваються в обмеженому обсязі. З огляду на це процедура ОВД могла і повинна була залишатися обов'язковою для відносно безпечних (підконтрольних) територій. Тож запроваджені обмеження створюють реальну загрозу того, що повне скасування контролю на цих землях створить ризик незворотного погіршення стану найбільш збережених лісових масивів України.

Скасування такого екологічного запобіжника, що дозволяв попередити можливе погіршення екологічного стану на цих територіях, може призвести до збільшення негативного впливу на найбільш збережені регіони (Стасюк & Яра, 2024).

Крім того, відсутність процедури ОВД після завершення воєнних дій може порушити баланс між економічними, соціальними та екологічними інтересами, оскільки це може спричинити інтенсивну експлуатацію природних ресурсів на неушкоджених територіях (Фоменко, 2022). Тож прогнозованим є створення небезпечного прецеденту «інституційної пам'яті» відмови від ОВД, де економічний та соціальний інтерес домінуватиме над екологічним.

Правовий механізм, запроваджений Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності у сфері довкілля та щодо цивільного захисту на період дії воєнного стану і у відбудовний період», як захід військової необхідності, що забезпечує нагальний суспільний інтерес (оборона та економіка), але він створює значний довгостроковий екологічний ризик. Дозвіл на рубки у захисних категоріях лісів прямо знижує їхні водоохоронні та ґрунтозахисні функції, що потенційно може призвести до підвищення ризиків зсувів, повеней та деградації ґрунтів у повоєнний період. Отже, законодавче закріплення об'єктивно обумовленого пріоритету оборонно-економічних інтересів над екологічними вимагає жорсткої правової корекції уже зараз в умовах воєнного стану.

Запроваджений в Україні правовий режим воєнного стану вніс суттєві корективи у публічне адміністрування лісових відносин. Зокрема, відбулась трансформація низки юридичних засобів у напрямку посилення цифровізації. Для прикладу, електронна публічна послуга з видачі спеціального дозволу на використання лісових ресурсів (лісорубного квитка) «Лісорубний квиток» в електронній формі, що надається заявнику через Єдиний державний веб-портал електронних послуг з подальшим відображенням інформації на Єдиній екологічній платформі «ЕкоСистема»; отримання відомостей з електронних реєстрів (перелік отриманих лісорубних квитків, розрахункові лісосіки, електронний перелік виданих сертифікатів про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів). Запровадження електронної форми лісорубного квитка унеможливило підробку паперових бланків, які часто використовувалися на деокупованих територіях, оскільки кожен квиток автоматично вноситься до реєстру та прив'язується до конкретної карти лісонасаджень. Ведуться роботи з удосконалення системи електронного обліку деревини, що починається з приймання її безпосередньо у місцях виконання робіт із заготівлі деревини, дозволяє фіксувати обсяг заготовленої деревини та відслідковувати її подальший рух.

Але у воєнний час ці механізми зіткнулися із значними викликами, що часто пов'язано з тим, що величезні площі лісів, де бойові дії відбувалися чи тривають, є замінованими або забрудненими вибухонебезпечними залишками. Хоча процедура видачі лісового квитка юридично чинна, фактична відсутність безпечного доступу до лісових угідь через мінування створює правовий вакуум та паралізує економічний суспільний інтерес, пов'язаний з побічним користуванням. Відсутність чітких, юридично закріплених процедур оцінки безпеки, демінування та сертифікації земель для подальшого лісокористування створює регуляторну латентність небезпеки. Дієвим інструментом має стати Реєстр територій, забруднених / імовірно забруднених вибухонебезпечними предметами. Його метою є збирання, облік, обробка, зберігання, накопичення, захист відомостей про території, забруднені / імовірно забруднені вибухонебезпечними предметами, та території, непридатні для використання у зв'язку з імовірною загрозою забруднення вибухонебезпечними предметами та хімічними залишками вибухонебезпечних предметів, що роблять землю непридатною для використання (порядок його ведення, адміністрування, користування відомостями, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 7 червня 2024 року № 740).

Досліджуючи питання публічного адміністрування земельних відносин в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України за європейським вектором розвитку проф. В. Носік слушно вказує на низку невирішених питань щодо просторового планування використання та охорони земель на тимчасово окупованих територіях; на територіях, на яких велись або ведуться бойові дії; землі (земельні ділянки) на територіях, які визначені обласними військовими адміністраціями як такі, що засмічені вибухонебезпечними предметами (заміновані) та/або на яких наявні фортифікаційні споруди; землі (земельні ділянки) на деокупованих територіях, тобто території, на яких велись бойові дії і були Силами оборони України звільнені від ворожої окупації та відновлено їх правовий режим відповідно до Конституції України; також землі (земельні ділянки) на території можливих бойових дій тощо (Носік, 2024). Означена проблематика автоматично переноситься на лісову галузь, оскільки ліси за своєю природою нерозривно пов'язані із землями, на яких вони зростають.

У науковій літературі пропонується план дій з повоєнного відновлення лісу, що передбачає послідовне виконання ряду заходів: розмінування територій лісового фонду, прибирання залишків військової техніки та боєприпасів, дослідження лісів та оцінювання ступеня ушкоджень, прибирання сміття, санітарні рубки, перезахоронення тіл загиблих, господарське використання деревини та фрагментів рослин або їх утилізація, рекультивация порушених лісових ландшафтів,

а на завершальному етапі – лісовідновлення з урахуванням едафо-кліматичних особливостей території. (Кузик & Товарянський, 2023).

Розмінування лісів має критичний вплив на реалізацію суспільних інтересів у лісовій галузі, оскільки воно є необхідною передумовою для відновлення повноцінного функціонування лісового господарства та забезпечення прав громадян.

Закон України «Про протимінну діяльність в Україні» регулюючи організаційні та правові засади проведення гуманітарного розмінування, встановлює компетенцію органів державної влади у зазначеній сфері, та визначає особливості державного регулювання та управління у сфері протимінної діяльності, однак оминаючи питання захисту прав суб'єктів, земельні ділянки яких постраждали внаслідок бойових дій. З огляду на необхідність забезпечення правової визначеності та відновлення земельних / лісових правовідносин у повоєнний період, архіважливою є робота з розробки чіткого механізму реалізації прав власності на земельні ділянки, що зазнали мінування.

Фахівцями слушно акцентується увага на неповноті чинних нормативно-правових актів та важливості розроблення нових правових механізмів, що забезпечать порядок вилучення забруднених земель у державну власність для їхнього довготривалого відновлення з відповідною компенсацією землевласникам на період перебування забруднених земель у державній власності; механізмів регулювання земельних / лісових відносин щодо компенсації власникам чи орендарям земельних / лісових ділянок внаслідок обмежень щодо їх використання; механізмів гарантії прав власників землі, якщо її вилучать або тимчасово законсервують (Баландіна, 2023). Відсутність законодавчо визначеного механізму реалізації прав власності на природні об'єкти, що зазнали мінування, ускладнює правозастосовну практику та створює перешкоди для ефективного захисту екологічних прав.

Вплив розмінування лісів на суспільні інтереси можна розглянути за кількома ключовими напрямками:

1. Економічний інтерес – відновлення господарської діяльності, так як розмінування дозволяє відновити доступ до лісових ділянок для проведення лісогосподарських заходів, зокрема санітарних рубок, лісовідновлення, заготівлі деревини.

2. Екологічний інтерес – захист лісів та біорізноманіття, так як розмінування є необхідним для проведення протипожежних заходів, боротьби зі шкідниками та хворобами; відновлення та збереження екосистем, оскільки звільнення території дає змогу проводити лісовідновлення та заходи зі збереження біорізноманіття, відновлюючи екологічну рівновагу.

3. Соціальний інтерес – безпека населення, так як розмінування забезпечує безпечний доступ громадян до лісових масивів для відпочинку,

збору грибів та ягід, що є традиційними формами використання лісу та реалізацією їхнього права на безпечне довкілля, розмінування лісових доріг та прилеглих територій може відновити транспортне сполучення та доступ до інфраструктури для місцевих громад, можливість здійснювати контроль, охорону та використання лісів у відповідності до законодавства відновлює реалізацію права власності на лісовий фонд.

Розмінування є ключовою передумовою для реалізації всіх суспільних інтересів у лісовій галузі, оскільки без нього лісові масиви залишаються фактично виключеними з господарського обігу, а їхнє використання та охорона неможливі.

Таким чином, для забезпечення соціального та економічного інтересу необхідно внести зміни до ЛКУ та підзаконних актів, які б регулювали:

1. Процедури повторного лісовпорядкування, оскільки в умовах, коли матеріали лісовпорядкування можуть бути втрачені або пошкоджені, необхідно законодавчо закріпити прискорену, але науково обґрунтовану процедуру інвентаризації та планування лісового господарства на звільнених територіях;

2. Спеціальний правовий режим використання, що передбачав би включення спеціальних норм, що регулюють процедури оцінки придатності ділянок для лісокористування після демілітаризації / демінування. Слід запровадити обов'язкову сертифікацію безпеки ґрунтів та лісових ресурсів, постраждалих від військового забруднення, перш ніж дозволяти відновлення економічної діяльності (як заготівлю деревини, так і побічне користування) (Гандлер & Ільків, 2025).

Судова практика відіграє критичну роль у захисті лісових інтересів. Одним із ключових правових запобіжників є розширення кола суб'єктів, які можуть ініціювати захист. Прикладом ефективної практики може слугувати постанова Великої Палати Верховного Суду (ВП ВС) від 7 травня 2025 року у справі № 902/111/24, у якій сформовано позицію, що обласна (військова) адміністрація має право вимагати розірвання договору тимчасового довгострокового користування лісовою ділянкою, навіть якщо ОВА / ВЦА не є стороною цього договору (Постанова, 2025). Ця Постанова є важливим юридичним механізмом, оскільки воно розширює процесуальні права місцевих органів влади. У контексті воєнного часу, коли центральний контроль може бути ускладнений, а тиск на лісові ресурси зростає, розширення процесуальних прав регіональних військових адміністрацій діє як потужний антикорупційний та антикризовий правовий інструмент, забезпечуючи оперативний захист права громади на стале використання лісів.

Водночас у справі № 921/190/25 за позовом заступника керівника Тернопільської спеціалізованої прокуратури у сфері оборони в інтересах держави в особі Державної екологічної інспекції та міської ради до ДП «Ліси

України» про стягнення шкоди, заподіяної незаконною рубкою лісу, колегія КГС ВС наголосила, що спеціалізовані прокуратури у сфері оборони, утворені наказами Генерального прокурора (зокрема накази № 75 і № 130), здійснюють представництво держави у сфері оборони лише щодо визначених суб'єктів та мають повноваження на представництво інтересів держави лише у визначених законом сферах, пов'язаних з оборонною діяльністю. Тож представництво інтересів держави у справах щодо екології чи місцевого самоврядування належить територіальним прокуратурам, а не спеціалізованим у сфері оборони. Аргумент щодо того, що наказ № 130 «Про особливості організації діяльності спеціалізованих прокуратур у сфері оборони» є підзаконним актом і не обмежує повноваження прокуратури, передбачені Законом України «Про прокуратуру», було КГС ВС спростовано, з вказівкою, що наказ № 130, прийнятий на виконання статті 9 Закону України «Про прокуратуру», є чинним та обов'язковим до застосування, оскільки не суперечить статтям 23, 24 Закону і спрямований на розмежування повноважень між спеціалізованими прокуратурами у сфері оборони, окружними та обласними прокуратурами; а ігнорування цього наказу призводить до конкуруючої компетенції та створює ризик компетенційного конфлікту між різними органами прокуратури (Постанова КГС ВС, 2026). В основі рішення суду конституційний принцип діяльності суб'єктів владних повноважень «заборонено все, крім дозволеного законом; дозволено лише те, що прямо передбачено законом». Слід зазначити, що це суттєво обмежує суб'єктів владних повноважень у виборі варіантів чи моделі своєї поведінки, а відповідно можливості у сфері захисту суспільних лісових інтересів.

Висновки

У сучасних умовах правовий механізм забезпечення приватних та суспільних інтересів зазнає трансформації. Збройна російська агресія спричинила зміну пріоритетів правового механізму регулювання лісових відносин від екоцентричної моделі сталого розвитку до моделі воєнної доцільності. Суспільний інтерес національної безпеки набуває статусу імперативного пріоритету, що виправдовує дерогацію окремих приватних правомочностей та екологічних вимог. Запроваджений Законом № 2132-IX режим дерогації (скасування «сезону тиші», спрощення ОВД, дозвіл на рубки в заповідних зонах) став інструментом забезпечення нагальних оборонних потреб. Однак безконтрольна дерогація створює ризик «інституційної пам'яті» нехтування екологічними вимогами. Для дотримання балансу інтересів нормативно-правове регулювання має передбачати диференційований підхід: збереження спрощених процедур для оборони при одночасному відновленні суворого екологічного контролю на підконтрольних і відносно безпечних територіях.

Базовою передумовою реалізації всієї триади інтересів (економічного – відновлення господарювання, екологічного – протипожежні заходи, соціального – безпека населення) є розмінування лісів. Потребують вирішення прогалини у законодавстві щодо протимінної діяльності, які не враховують механізми компенсації власникам за тимчасове вилучення чи консервацію забруднених лісових та земельних ресурсів, зокрема законодавчого закріплення процедур повторного лісовпорядкування та обов'язкової сертифікації безпеки ґрунтів перед відновленням експлуатації лісів.

Удосконалення правового механізму забезпечення інтересів у лісових відносинах має йти шляхом гармонізації воєнних потреб із екологічними зобов'язаннями України, де пріоритетом повоєнного розвитку повинно стати відновлення екологічної стійкості через чітко регламентовані процедури демінування та цифровізації управління.

Список використаних джерел

- Баландіна, С. (2023). Чи існує правове зобов'язання ліквідації забруднення навколишнього середовища внаслідок військових дій? <https://unba.org.ua/publications/8607-chi-isnue-pravove-zobov-yazannya-likvidacii-zabrudnennya-navkolishn-ogo-seredovisha-vnaslidok-vijs-kovih-dii.html>
- Верховний Суд (2025, 7 травня). Постанова у справі № 902/111/24. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127680294>
- Гандлер, О. & Ільків, Н. (2025). Основні напрями правового забезпечення суспільних інтересів у лісових правовідносинах в умовах воєнного стану та повоєнній перспективі. *Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні* (с. 261–265). Львівський державний університет внутрішніх справ.
- Гордійчук, М. (2025). Правова природа та особливості механізму законодавчого забезпечення екологічної стійкості лісів в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 4, 12–17. <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2025-4-2>
- Касаційний господарський суд Верховного Суду (2026, 15 січня). Постанова у справі № 921/190/25. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133448195>
- Коструба, А. (2014). *Юридичні факти в механізмі правоприменення цивільних відносин*. Ін Юре.
- Кривицький, Ю. (2009). Механізм правового регулювання в сучасній теорії права. *Часопис Київського університету права*, 4, 74–79.
- Кузик, А. & Товарянський, В. (2023). Вплив воєнних дій на лісові екосистеми України та їх післявоєнне відновлення. *Вісник ЛДУБЖД*, 27, 16–23. <https://doi.org/10.32447/20784643.27.2023.02>
- Куракін, О. (2015). Структура механізму правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського університету*, 35(2), 46–49.

- Носік, В. (2024). Правові засади публічного адміністрування земельних відносин в умовах воєнного стану та у період повоєнного відновлення України за Європейським вектором розвитку. *Правове забезпечення трансформації діяльності органів публічної влади для відновлення України (с. 241–245)*. Юридика.
- Спесівцев, Д., & Старчук, О. (2025). Взаємозв'язок публічно-правового та приватно-правового регулювання лісових відносин у межах механізму забезпечення екологічної стійкості лісів. *Науковий вісник публічного та приватного права*, 3, 164–171. <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.3.29>
- Стасюк, Н. & Яра, О. (2024). Правові механізми захисту довкілля в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 86(3), 190–197. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.3.28>
- Фоменко, В. (2022). Правове забезпечення екологічної безпеки в умовах воєнного стану. *Наука і техніка*, 6(6), 407–418.
- Kostruba, A. (2014). *Yurydychni fakty v mekhanizmi pravoprypynennia tsyvilnykh vidnosyn*. [Legal facts in the mechanism for terminating civil relationships]. In Yure [in Ukrainian].
- Kryvytskyi, Yu. (2009). Mekhanizm pravovoho rehuliuвання v suchasniy teorii prava. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 4, 74–79 [in Ukrainian].
- Kuzyk, A. & Tovarianskyi, V. (2023). Vplyv voiennykh dii na lisovi ekosystemy Ukrainy ta yikh pislivoienne vidnovlennia. [The Impact of Military Operations on Ukraine's Forest Ecosystems and Their Postwar Recovery]. *Visnyk LDUBZhd*, 27, 16–23. <https://doi.org/10.32447/20784643.27.2023.02> [in Ukrainian].
- Kurakin, O. (2015). Struktura mekhanizmu pravovoho rehuliuвання. [The Structure of the Legal Regulatory Framework]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*, 35(2), 46–49 [in Ukrainian].
- Nosik, V. (2024). Pravovi zasady publicnogo administruvannya zemelnykh vidnosyn v umovakh voiennoho stanu ta u period povoiennoho vidnovlennia Ukrainy za Yevropeiskym vektorom rozvytku. [The Legal Framework for the Public Administration of Land Relations Under Martial Law and During Ukraine's Postwar Recovery in Line with the European Development Model]. *Pravove zabezpechennia transformatsii diialnosti orhaniv publichnoi vlady dlia vidnovlennia Ukrainy (s. 241–245)*. Iurydyka [in Ukrainian].
- Spiesivtsev, D., & Starchuk, O. (2025). Vzaiemozviazok publichno-pravovoho ta pryvatno-pravovoho rehuliuвання lisovykh vidnosyn u mezhakh mekhanizmu zabezpechennia ekolohichnoi stiiikosti lisiv. [The Interrelationship Between Public and Private Law Regulation of Forest Relations Within the Framework of Ensuring the Ecological Sustainability of Forests]. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava*, 3, 164–171. <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.3.29> [in Ukrainian].
- Stasiuk, N. & Yara, O. (2024). Pravovi mekhanizmy zakhystu dovkillia v umovakh voiennoho stanu. [Legal mechanisms for environmental protection under martial law]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu*, 86(3), 190–197. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.3.28> [in Ukrainian].
- Fomenko, V. (2022). Pravove zabezpechennia ekolohichnoi bezpeky v umovakh voiennoho stanu. [Legal Framework for Environmental Safety Under Martial Law]. *Nauka i tekhnika*, 6(6), 407–418 [in Ukrainian].

References

- Balandina, S. (2023). Chy isnuie pravove zoboviazannia likvidatsii zabrudnennia navkolyshnoho seredovyscha vnaslidok viiskovykh dii? [Is there a legal obligation to clean up environmental pollution caused by military operations?]. <https://unba.org.ua/publications/8607-chi-isnuie-pravove-zoboviazannya-likvidatsii-zabrudnennya-navkolishn-ogo-seredovisha-vnaslidok-viiskovykh-dii.html> [in Ukrainian].
- Verkhovnyi Sud (2025, 7 travnia). Postanova u spravi [Ruling in the case] № 902/111/24. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127680294> [in Ukrainian].
- Handler, O. & Ilkiv, N. (2025). Osnovni napriamy pravovoho zabezpechennia suspilnykh interesiv u lisovykh pravovidnosynakh v umovakh voiennoho stanu ta povoiennii perspektyvi. [Key Areas of Legal Protection for Public Interests in Forest Law under Martial Law and in the Post-War Context]. *Teoretyko-prykladni problemy pravovoho rehuliuвання v Ukraini (s. 261–265)*. Lvivskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav [in Ukrainian].
- Hordiichuk, M. (2025). Pravova pryroda ta osoblyvosti mekhanizmu zakonodavchoho zabezpechennia ekolohichnoi stiiikosti lisiv v Ukraini. [The Legal Nature and Characteristics of the Mechanism for Ensuring the Environmental Sustainability of Forests in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, 4, 12–17. <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2025-4-2> [in Ukrainian].
- Kasatsiyni hospodarskyi sud Verkhovnoho Sudu (2026, 15 sichnia). Postanova u spravi [Ruling in the case] № 921/190/25. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133448195> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 27.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.04.2026